

Eiro zonas banku veiktās kreditēšanas 2022. gada septembra apsekojums: galvenie rezultāti Latvijā

- Latvijas kredītiestādes turpināja pastiprināt kreditēšanas standartus gan aizdevumiem uzņēmumiem, gan mājsaimniecībām.
- Pievienotā procentu likme parastiem un riskantiem aizdevumiem pieauga gandrīz visos kreditēšanas sektoros.
- Pieprasījuma kāpumu pēc aizdevumiem uzņēmumiem noteica galvenokārt lielāka nepieciešamība pēc apgrozāmajiem līdzekļiem un krājumiem.
- Pieprasījums pēc aizdevumiem mājsaimniecībām mājokļa iegādei saruka, savukārt pēc patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem mājsaimniecībām – pieauga.

Latvijas Banka sadarbībā ar Eiropas Centrālo banku (turpmāk – ECB) 2022. gada septembrī veica eiro zonas banku veiktās kreditēšanas apsekojumu par kreditēšanas attīstības tendencēm 2022. gada 3. ceturksnī un prognozēm 2022. gada 4. ceturksnim. Apsekojumā piedalījās četras Latvijas kredītiestādes, kuru kopējā tirgus daļa nefinanšu uzņēmumu un mājsaimniecību kreditēšanas sektoros ir pietiekami augsta, lai raksturotu kreditēšanas attīstību Latvijā. Kredītiestāžu sniegtās atbildes tiek ietvertas eiro zonas banku veiktās kreditēšanas apsekojuma rezultātos.

Kreditēšanas aktivitāte uzņēmumu sektorā 3. ceturksnī bija samērā augsta – to noteica pastāvīgs pieprasījums pēc īstermiņa aizdevumiem. Mājsaimniecību sektorā kreditēšanas aktivitāte pakāpeniski sāka samazināties, stingrākiem kļūstot kreditēšanas standartiem un arī sarūkot pieprasījumam pēc kredītiem mājsaimniecībās mājokļa iegādei. Tālāk tiks sīkāk izklāstīts, kādi faktori noteica kreditēšanas standartu, noteikumu un nosacījumu un pieprasījuma pārmaiņas un kā tie ietekmēja kreditēšanu Latvijā.

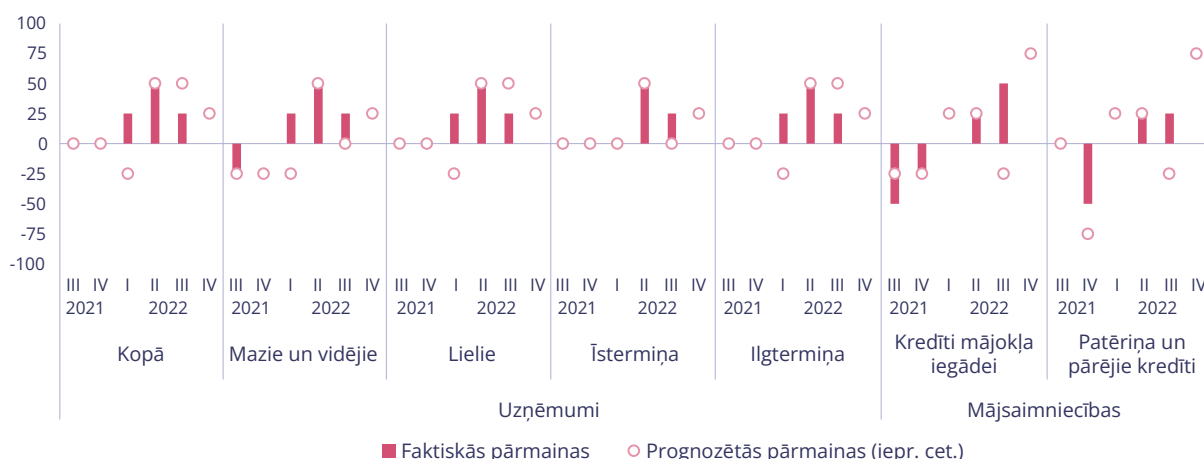
Kreditēšanas standarti

2022. gada 3. ceturksnī trešo ceturksni pēc kārtas Latvijas kredītiestādes pastiprināja standartus dažādu veidu aizdevumiem (sk. 1. att.). Gada pirmajos ceturkšņos – uzreiz pēc Krievijas–Ukrainas kara sākuma – standarti biežāk tika pastiprināti uzņēmumiem izsniegtajiem kredītiem, turpretī 3. ceturksnī bankas biežāk norādīja uz standartu pastiprināšanu kredītiem mājsaimniecībām mājokļa iegādei.

1. attēls¹

Kreditēšanas standartu pārmaiņas kreditēšanas sektoru dalījumā

(par stingrākiem kreditēšanas standartiem ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

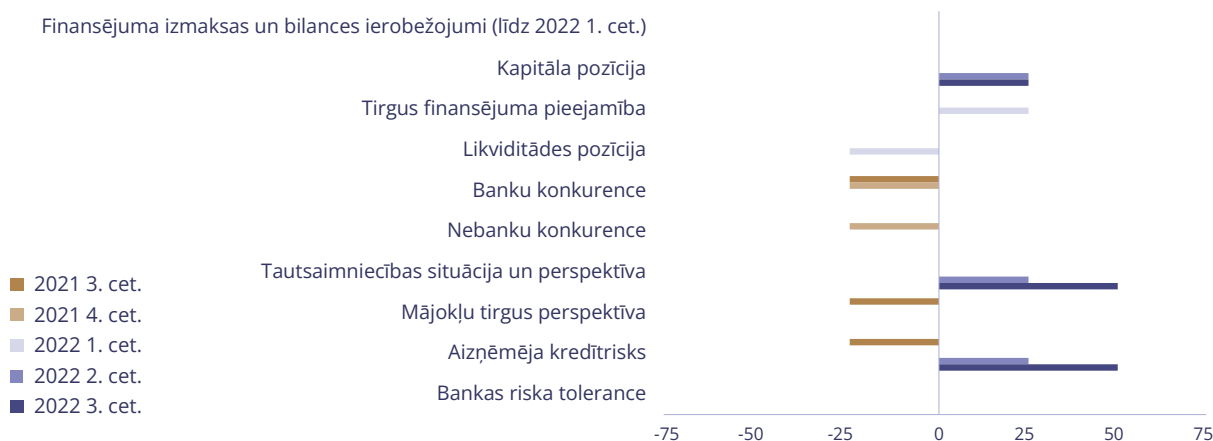
Aizdevumiem uzņēmumiem neto viena aptaujātā Latvijas kredītiestāde 3. ceturksnī pastiprināja un 4. ceturksnī plānoja turpināt pastiprināt kreditēšanas standartus. Līdzīgi kā iepriekšējos divos ceturkšņos nozīmi standartu pastiprināšanā saglabāja bankas negatīvais tautsaimniecības, nozaru un atsevišķu uzņēmumu situācijas un perspektīvas vērtējums. Papildus tam stingrāku kreditēšanas standartu piemērošanu aizdevumiem uzņēmumiem 3. ceturksnī veicināja augstāks ar ķīlu saistītais risks, kā arī bankas zemāka riska tolerance un vājāka likviditātes pozīcija (katrs faktors minēts vienreiz).

1 Visus grafiskos attēlus sagatavojot, izmantoti banku veiktās kreditēšanas apsekojuma dati.

2. attēls

Dažādu faktoru ietekme uz kredītēšanas standartiem kredītiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei

(par faktoriem, kas veicinājuši stingrāku standartu piemērošanu, ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

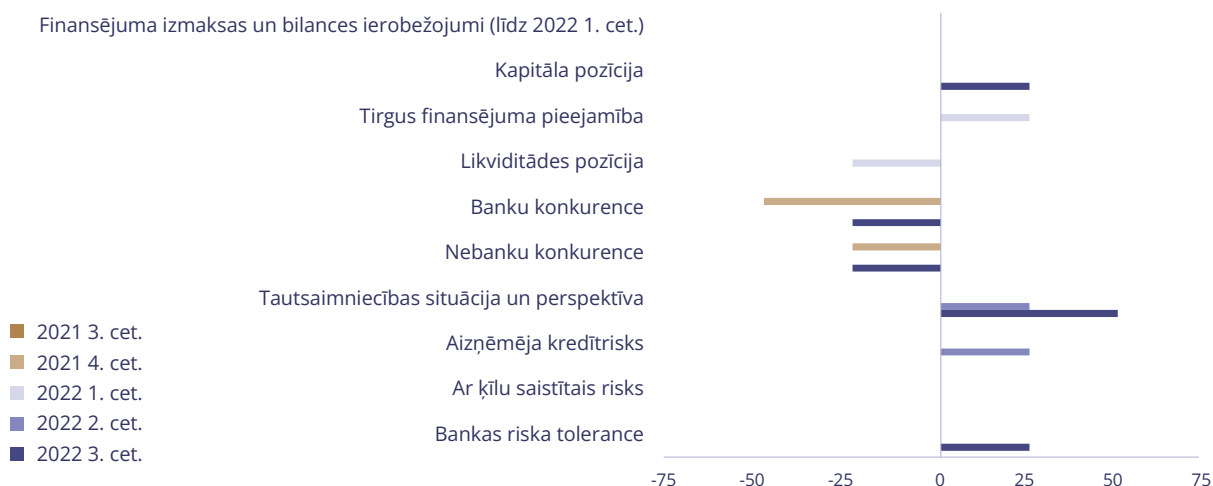

Aizdevumiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei kredītēšanas standartus 2022. gada 3. ceturksnī pastiprināja divas aptaujātās Latvijas kredītiestādes un 4. ceturksnī plānoja pastiprināt trīs kredītiestādes. Kā galvenos iemeslus stingrāku kredītēšanas standartu piemērošanai mājokļa aizdevumiem divas aptaujātās kredītiestādes minēja bažas par tautsaimniecības situācijas un tās perspektīvas vājināšanos, kā arī aizņēmēju kredītriska pieaugumu (sk. 2. att.), kāpjot naudas tirgus procentu likmēm, straujāk par iedzīvotāju nominālajiem ienākumiem pieaugot inflācijai un ziemas sezonā – palielinoties komunālajiem maksājumiem. Izskatot pieteikumus kredītiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei, bankām kredītspējas novērtējumā jāpaaugstina mājāsaimniecību izdevumu minimālais līmenis. Viena kredītiestāde atzina, ka stingrāku standartu piemērošanu aizdevumiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei 3. ceturksnī veicināja kapitāla pozīcijas vājināšanās un augstākas ar to saistītās izmaksas.

3. attēls

Dažādu faktoru ietekme uz kredītēšanas standartiem patēriņa un pārējiem kredītiem mājāsaimniecībām

(par faktoriem, kas veicinājuši stingrāku standartu piemērošanu, ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

Patēriņa kredītēšanas jomā situācija aptaujātajās Latvijas kredītiestādēs pārskata periodā bija atšķirīga: divas kredītiestādes norādīja, ka 3. ceturksnī pastiprināja kredītēšanas standartus patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem mājāsaimniecībām, viena – ka tos mīkstināja. Tādējādi kopumā kredītēšanas standarti patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem mājāsaimniecībām 3. ceturksnī tika pastiprināti retāk nekā kredītiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei. Tomēr nākamajā ceturksnī patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem mājāsaimniecībām Latvijas kredītiestādes plāno pastiprināt kredītēšanas standartus tikpat bieži kā kredītiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei – trijos gadījumos.

Patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem mājāsaimniecībām (sk. 3. att.) tāpat kā kredītiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei un aizdevumiem uzņēmumiem noturīgākais un nozīmīgākais faktors, kas veicināja stingrāku standartu piemērošanu, 3. ceturksnī bija tautsaimniecības situācijas un perspektīvas vājināšanās (divos gadījumos). Raksturojot tendences patēriņa kredītu un pārējo aizdevumu sektorā, kā stingrākus standartus veicinoši faktori pa vienai reizei tika minēti augstāka kredītiestādes riska tolerance, zemāka kapitāla pozīcija un augstākas ar to saistītās izmaksas. Vienlaikus pretēja (stingrības mazināšanu veicinoša) ietekme uz kredītēšanas standartiem patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem mājāsaimniecībām vienā no aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm bija banku un nebanku konkurencei.

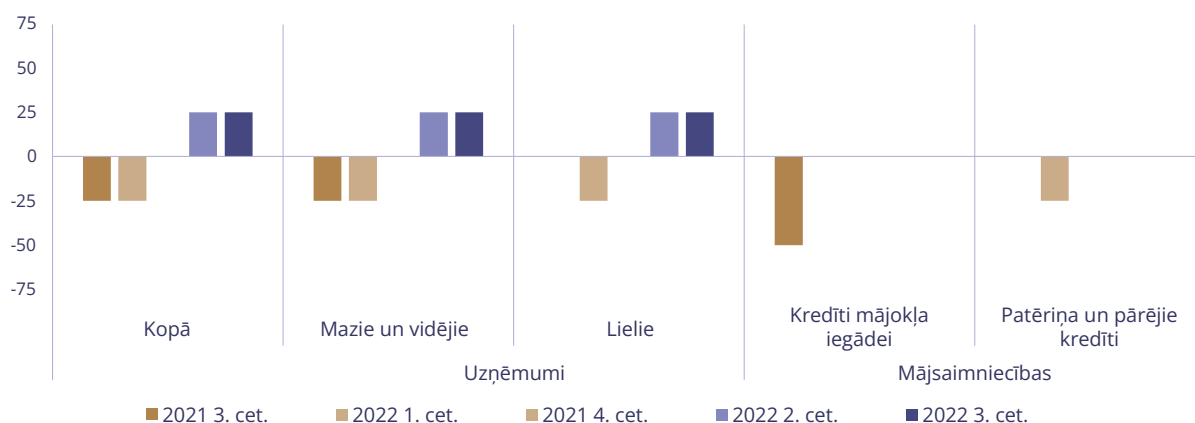
Kredītu noteikumi un nosacījumi

Aptaujātās Latvijas kredītiestādes pārskata periodā padarīja stingrākus vispārējos noteikumus un nosacījumus aizdevumiem dažādos kredītu sektoros, bet retāk, nekā pastiprināja kredītēšanas standartus. Piemēram, tikai viena no četrām aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm 3. ceturksnī padarīja stingrākus noteikumus un nosacījumus aizdevumiem uzņēmumiem (sk. 4. att.).

4. attēls

Noteikumu un nosacījumu pārmaiņas aizdevumiem uzņēmumiem

(par stingrākiem noteikumiem un nosacījumiem ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

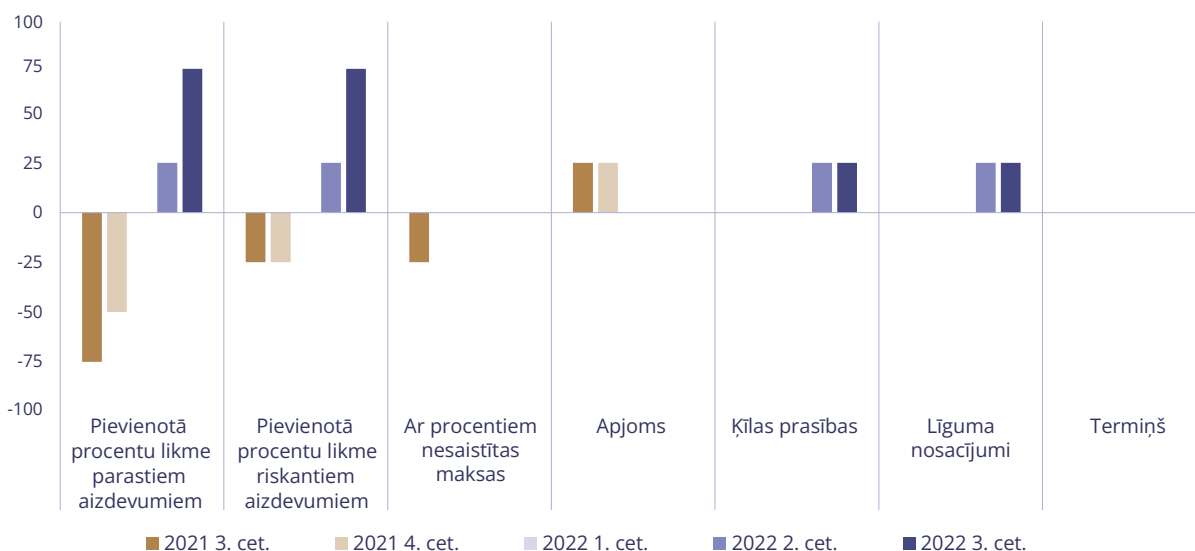

Pārskata periodā visbiežāk bija paaugstināta pievienotā procentu likme. Piemēram, trīs no četrām aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm paaugstināja procentu likmi parastiem un riskantiem aizdevumiem uzņēmumiem. Vienlaikus uz stingrāku ķīlas prasību un līguma nosacījumu piemērošanu aizdevumiem uzņēmumiem norādīja viena kredītiestāde (sk. 5. att.).

5. attēls

Dažādu faktoru ietekme uz noteikumiem un nosacījumiem aizdevumiem uzņēmumiem

(par faktoriem, kas veicinājuši stingrāku noteikumu un nosacījumu piemērošanu, ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

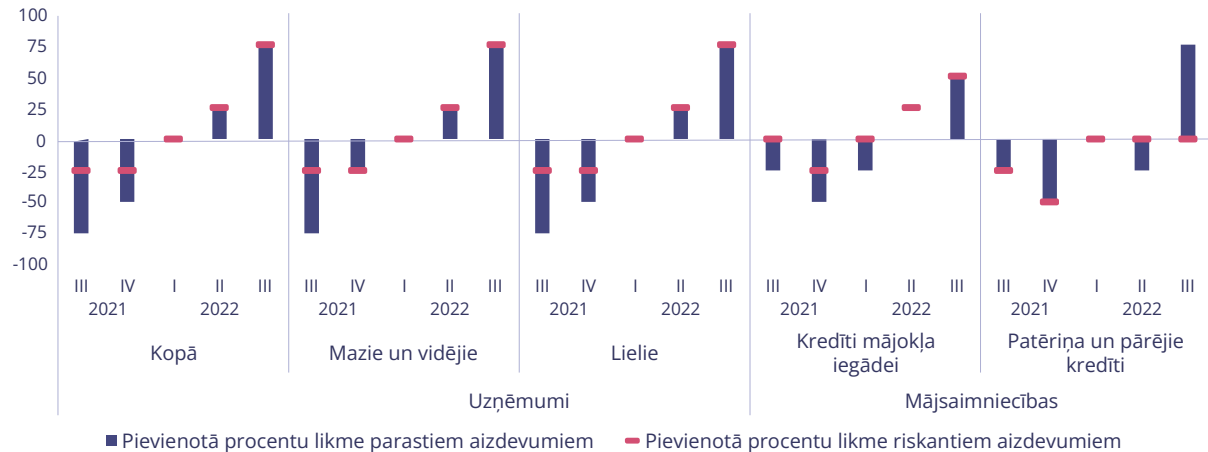

Aptaujātās Latvijas kredītiestādes 3. ceturksnī paaugstināja pievienoto procentu likmi visos kredītēšanas sektoros (sk. 6. att.). Aizdevumiem uzņēmumiem kredītiestādes paaugstināja pievienoto procentu likmi aizdevumiem mazajiem un vidējiem uzņēmumiem tikpat bieži kā lielajiem (trijos gadījumos). Par pievienotās procentu likmes kāpumu kredītiem mājsaimniecībām mājokļa iegādei 3. ceturksnī ziņoja divas Latvijas kredītiestādes – pievienotā procentu likme kā parastiem, tā riskantiem aizdevumiem tika palielināta pirmo reizi pēc vairākiem secīgiem samazinājumiem iepriekšējā gada laikā. Parastiem patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem mājsaimniecībām 3. ceturksnī pievienoto procentu likmi palielināja trīs no četrām aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm.

6. attēls

Pievienotās procentu likmes uzcenojuma pārmaiņas kredītēšanas sektoru dalījumā

(par augstāku pievienoto procentu likmi ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

Aptaujātās Latvijas kredītiestādes pievienotās procentu likmes kāpumu 3. ceturksnī aizdevumiem uzņēmumiem skaidroja galvenokārt ar tautsaimniecības situācijas un perspektīvas vājināšanos (trīs kredītiestādes). Retāk (vienā gadījumā) pievienotās procentu likmes pieaugums tika pamatots ar bankas likviditātes pozīcijas vājināšanos, nozaru un atsevišķu uzņēmumu situācijas un perspektīvas vājināšanos, ar ģīļu saistītā riska pieaugumu un zemāku bankas riska tolerances līmeni (sk. 7. att.).

7. attēls

Dažādu faktoru ietekme uz pievienoto procentu likmi aizdevumiem uzņēmumiem riska pakāpju dalījumā

(par faktoriem, kas veicinājuši augstāku pievienoto procentu likmi, ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

Mājsaimniecību sektorā pievienotās procentu likmes kāpums tika skaidrots ar riska uztveres pārmaiņām: minētā faktora augšupvērsto ietekmi uz kredītiem mājsaimniecībām mājokļa iegādei 3. ceturksnī minēja divas kredītiestādes, uz patēriņa un pārējiem aizdevumiem – viena. Pievienotās procentu likmes kāpumu patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem mājsaimniecībām divas kredītiestādes skaidroja ar augstāku konkurences spiedienu, kas mudinājis uzņemties augstāku risku (vājināt standartus), paaugstinot uzcenojumu.

Kredītu pieprasījums

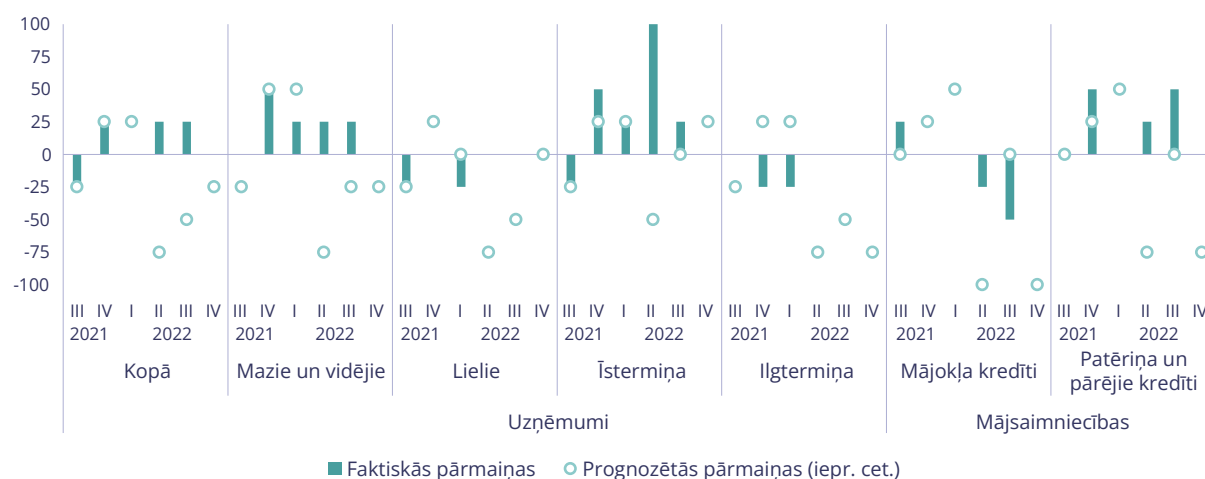
Visās aptaujātajās Latvijas kredītiestādēs pārskata periodā kāpa pieprasījums pēc īstermiņa aizdevumiem uzņēmumiem (sk. 7. att.). Pārējos kredītu segmentos pieprasījuma pārmaiņas bija novērotas retāk. Piemēram, uz pieprasījuma kāpumu pēc aizdevumiem maziem un vidējiem uzņēmumiem un uzņēmumiem kopumā 2. ceturksnī norādīja viena aptaujātā kredītiestāde. Pārskata periodā pirmo reizi pēdējā gada laikā vienā aptaujātajā kredītiestādē pieprasījums saruka pēc kredītiem māsaimniecībām mājokļa iegādei. Savukārt pieprasījums pēc patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem māsaimniecībām 2. ceturksnī vienā kredītiestādē pieauga.

Pieprasījuma kāpumu pēc īstermiņa aizdevumiem uzņēmumiem 2. ceturksnī noteica nepieciešamība pēc apgrozāmajiem līdzekļiem un krājumiem (sk. 8. att.), kāpjot izejmateriālu cenām un uzņēmumiem nodrošinoties piesardzības nolūkos. Pārskata periodā pieprasījums pēc ilgtermiņa aizdevumiem uzņēmumiem pārstāja augt, jo to negatīvi ietekmēja mazāka nepieciešamība pēc ilgtermiņa investīcijām, augstāka aktivitāte parāda vērtspapīru tirgū un augoša interese par kapitāla vērtspapīru emisiju (katrs faktors minēts vienreiz).

8. attēls

Dažādu faktoru ietekme uz pieprasījumu pēc aizdevumiem uzņēmumiem

(par augstāku pieprasījumu ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

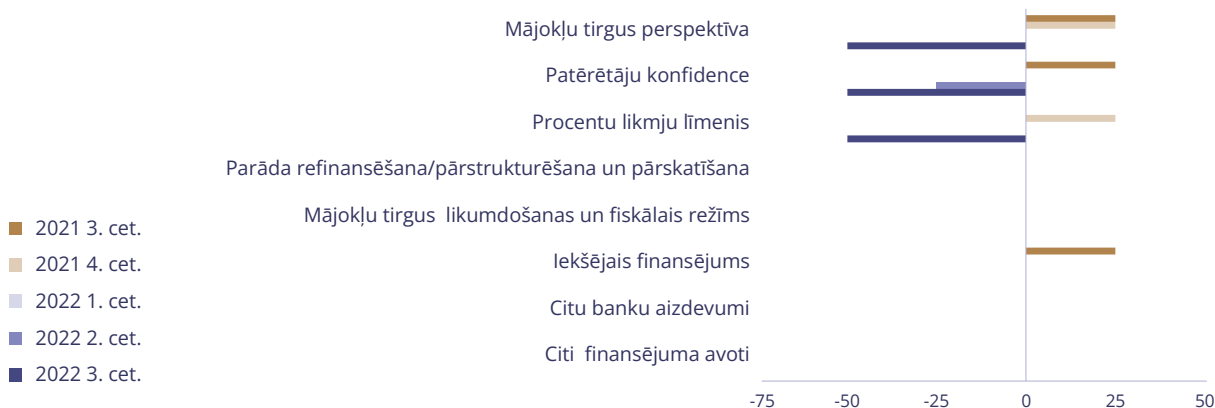

Dažādu faktoru ietekme uz pieprasījumu pārskata periodā atšķīrās dažāda lieluma uzņēmumiem (sk. 9. att.). Krievijas–Ukrainas karš un izejmateriālu cenu kāpums visvairāk ietekmēja mazos un vidējos uzņēmumus, kam visās aptaujātajās Latvijas kredītiestādēs 2. ceturksnī lielāka nepieciešamība pēc krājumiem un apgrozāmajiem līdzekļiem kāpināja pieprasījumu pēc aizdevumiem un divās – mazāka nepieciešamība pēc ilgtermiņa investīcijām to mazināja. Aizdevumiem lielajiem uzņēmumiem vienā kredītiestādē pārskata periodā negatīva ietekme uz pieprasījumu bija parāda un kapitāla vērtspapīru tirgus attīstībai un lielākai uzņēmumu apvienošanās, iegādes un pārstrukturēšanas nepieciešamībai.

9. attēls

Dažādu faktoru ietekme uz pieprasījumu pēc aizdevumiem uzņēmumiem uzņēmumu lieluma grupu dalījumā

(par augstāku pieprasījumu ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

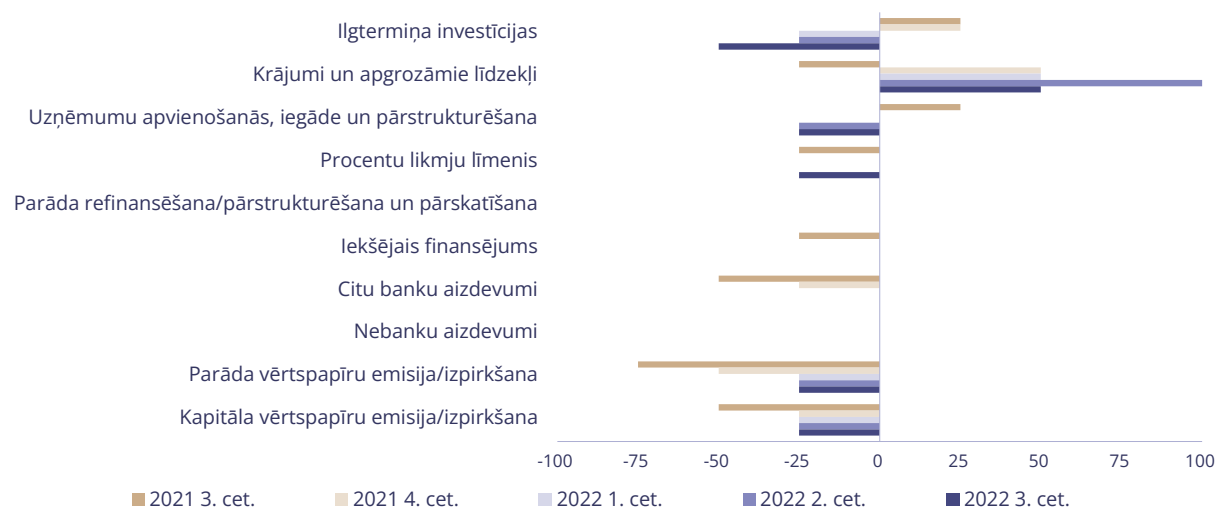

Pieprasījuma kritumu pēc kredītiem māsaimniecībām mājokļa iegādei 2. ceturksnī vienā kredītiestādē noteica patērētāju konfidences samazinājums (sk. 10. att.). Savukārt pieprasījuma pieaugumu pēc patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem māsaimniecībām vienā aptaujātajā Latvijas kredītiestādē pārskata periodā veicināja lielāka nepieciešamība pēc ilglietojuma precēm, kā arī augsts māsaimniecību pieprasījums pēc energoefektivitātes uzlabojumiem un attiecīgo valsts atbalsta programmu popularitāte.

10. attēls

Dažādu faktoru ietekme uz pieprasījumu pēc aizdevumiem uzņēmumiem

(par augstāku pieprasījumu ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

Viena no aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm atzina, ka 3. ceturksnī visos kredītēšanas sektoros, īpaši patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem māsaimniecībām, pieauga noraidīto kredīta pieprasījumu īpatsvars.

Papildjautājumi

2022. gada septembrī eiro zonas banku veiktās kredītēšanas aptaujā kredītiestādes atbildēja arī uz vairākiem papildjautājumiem, t. sk. par dažādu ECB nestandarta monetārās politikas instrumentu ietekmi uz banku finansiālo stāvokli un kredītēšanu.

Negatīvas noguldījumu iespējas procentu likmes ietekme 2. un 3. ceturksnī bija vērojama divās aptaujātajās kredītiestādēs: vienā gadījumā tā samazināja kredītiestādes peļnītspēju, negatīvi ietekmējot tīros procentu ienākumus, un pazemināja uzņēmumu noguldījumu procentu likmi, otrā – ietekmēja aizdevumus māsaimniecībām mājokļa iegādei. Divās Latvijas kredītiestādēs virsrezervju divu līmeņu sistēma 2. un 3. ceturksnī palielināja to peļnītspēju, kāpinot tīros procentu ienākumus.

Trīs no četrām aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm norādīja, ka tajās pēdējos sešos mēnešos pirms aptaujas bija vērojama un nākamajos sešus mēnešos būs vērojama ECB ilgāka termiņa refinansēšanas mērķoperāciju ietekme: divās kredītiestādēs – pozitīva, vienā – negatīva. Latvijas kredītiestādes norādīja, ka ECB ilgāka termiņa refinansēšanas mērķoperāciju ietekmē tām minētajā laika periodā pieauga/pieaug peļnītspēja, uzlabojās/uzlabosies spēja izpildīt regulatīvās un uzraudzības prasības, tika/tiks atviegloti kredītēšanas standarti aizdevumiem uzņēmumiem, tika/tiks atviegloti kredītēšanas standarti aizdevumiem māsaimniecībām mājokļa iegādei (katra ietekme minēta vienreiz). Savukārt viena Latvijas kredītiestāde norādīja, ka ECB ilgāka termiņa refinansēšanas mērķoperāciju dēļ pēdējos sešos mēnešos pirms aptaujas tām samazinājās un nākamajos sešus mēnešus samazināsies izsniegto aizdevumu apjoms uzņēmumiem.